

УДК: [070:487+741.5]:[94(477)+94(73)]«1947/1953»
[https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3\(49\)-94-104](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3(49)-94-104)

ВІЗУАЛЬНИЙ ОБРАЗ «ДЯДЬКА СЕМА» В КАРИКАТУРАХ ЖУРНАЛУ «ПЕРЕЦЬ» (1947–1953 РР.)

РОДИГІН Костянтин¹, кандидат філософських наук, доцент,
ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-2948-5393>;

ЛАВРИЧ Георгій, магістр журналістики.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, Україна.

¹ Кореспондентний автор Родигін К., e-mail: k.rodygin@donnu.edu.ua

Стаття надійшла до редакції 02.07.2025 р.

Надіслано після редагування 07.09.2025 р.

Рекомендовано до видання 06.11.2025 р.

Цитування: Родигін К., Лаврич Г. Візуальний образ «Дядька Сема» в карикатурах журналу «Перець» (1947–1953 рр.). Образ. 2025. Вип. 3 (49). С. 94–104. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3\(49\)-94-104](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3(49)-94-104)

Вступ. У статті досліджено візуальний образ «Дядька Сема» в карикатурах українського радянського гумористично-сатиричного журналу «Перець», на матеріалах 1947–1953 рр. Розглянуто передісторію персонажа та його адаптацію в українській радянській сатири часів ранньої Холодної війни.

Актуальність і мета. Інформаційно-смісловий аспект теперішньої російсько-української війни не обмежується протистоянням національних історичних міфів двох країн, а реактуалізовує глобальніший комплекс мемів і кліше Другої світової та Холодної воєн, що відтворюється або зазнає реінтерпретації в сучасному медіапросторі. Метою статті є визначення основних ознак і особливостей застосування образу «Дядька Сема» в карикатурах журналу «Перець».

Методологія дослідження включає спостереження, контент-аналіз, узагальнення, порівняння, квантифікацію, візуалізацію даних. Джерельна база охоплює загалом 168 чисел журналу «Перець».

Результати. Встановлено, що максимум появи «Дядька Сема» в карикатурах на цьому хронологічному відрізку припадає на 1952 р., розпал Корейської війни. У 1953 р. починається спад після смерті Сталіна. Визначено візуальні маркери персонажа, що представлений у «Перці» як у класичному, так і некласичному (трансформованому) вигляді. Існування усталеного візуального канону образу «Дядька Сема» робило його впізнаваним і знімало потребу «винайдення наново». Із часом частка «некласичних» інтерпретацій образу збільшується і починає переважати. Такі експерименти могли стати можливими, коли сформований базовий образ уже був знайомим аудиторії. Найпоширенішим супутником Дядька Сема у карикатурах «Перця» у ранній період Холодної війни є Джон Буль – уособлення Великої Британії. У карикатурах виявлено експлуатацію теми «біологічної зброї», співзвучну сучасним російським наративам інформаційно-смісловій війни. Ця тема також заслуговує на розвиток в окремому дослідженні.

Висновки. У роботі висвітлено раніше не досліджені аспекти образу «Дядька Сема» із використанням кількісних методів і фокусом на візуальний контент, а саме на матеріалі карикатур журналу «Перець». Отримані дані та результати їх аналізу мають значення з перспективи дослідження функціонування візуальних символів-репрезентантів країн, держав і спільнот у інформаційно-смісловій війні.

Ключові слова: журнал «Перець», карикатура, образ ворога, пропаганда, СРСР, США, Дядько Сем, Холодна війна.

© Authors, 2025

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Вступ. У контексті актуального використання візуального контенту медіа у пропаганді, контрпропаганді, інформаційно-смісловій війні, політичних мемах, у розвитку медіасфери загалом, помітну роль відіграють візуальні символи-репрезентанти країн, держав і спільнот, зокрема образи-персоніфікації.

Актуальність дослідження. Інформаційно-смісловий аспект нинішньої російсько-української війни не обмежується протистоянням національних історичних міфів двох країн, а реактуалізовує глобальніший комплекс мемів і кліше принаймні з часів Другої світової та Холодної воєн, що відтворюється в сучасному медіапросторі або зазнає в ньому реінтерпретації.

Наприклад, образ «Дядька Сема» є одним із найбільш впізнаваних та стійких національних уособлень Сполучених Штатів Америки, широко визнаним як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Його характерна зовнішність – висока, худорлява постать із борідкою, в циліндрі, синьому фраку та штанах у червоно-білу смужку – стала візуальним мемом і символом американської ідентичності та уряду. Цей символ виходить за межі простої ілюстрації, втілюючи багатогранну природу, що слугує репрезентацією американського патріотизму, національної ідентичності та урядової влади, – або ж, навпаки, інструментом політичної сатири та ідеологічної критики, про що докладно йтиметься пізніше.

Дослідження функціонування візуальних образів і мемів, зокрема «образів ворога» у карикатурах, в історичному контексті і з погляду інформаційно-сміслові війни дає змогу відслідковувати генезу цього явища, здійснювати порівняльний аналіз тенденцій у діяхронії, і в такий спосіб поглиблювати розуміння сучасного інструментарію інформаційно-сміслові війни.

Образ «Дядька Сема» став предметом низки робіт західних дослідників ХХ–ХХІ ст. [7–12]. Ними було показано, що він не є статичною емблемою, а радше динамічним культурним конструктором, який значно еволюціонував. Він як відображає, так і впливає на американські політичні, соціальні та культурні трансформації [8]. Зміни в його зображеннях безпосередньо відображають внутрішні та зовнішні історичні обставини. Наприклад, його зображення як суворого вербувальника під час світових воєн відображає періоди національної єдності та мобілізації. І навпаки, його поява як «надмірно огрядного» під час «Нового курсу» або «зануреного в трясину» під час В'єтнамської війни символізує національні тривоги і внутрішню критику [12]. Таким чином, академічні дослідження образу «Дядька Сема» стосуються не лише самого символу, а й, по суті, того, як Америка розуміє та зображує себе своїм громадянам та світу. Еволюція його образу слугує призмою для аналізу мінливого самосприйняття США, їхніх внутрішніх конфліктів, проєкції влади та цінностей, які вони прагнуть втілити або критикувати на світовій арені.

Популярна історія походження пов'язує прізвище «Дядько Сем» із Семюелом Вілсоном, м'ясником із міста Трой, штат Нью-Йорк. Під час американсько-британської війни 1812 р. бочки з яловичиною, що постачалися армії США, маркувалися літерами «U.S.» («United States»), і солдати жартома приписували ці ініціали «Дядькові Сему» («Uncle Sam») Вілсону. Ця історія була офіційно визнана Конгресом США у 1961 р. [9]. Однак академічні дослідження [10] вказують на те, що фактичне походження є менш очевидним, з ранішими згадками про «Дядька Сема», що передують контракту Вілсона, а отже свідчать про складніший, можливо, фольклорний генезис.

До появи «Дядька Сема» США уособлювали інші символічні фігури, зокрема «Янки Дудл» (Yankee Doodle, прізвище американських колоністів) та «Брат Джонатан» (Brother Jonathan, сільський дотепник, популярний із кінця XVIII ст. до середини XIX ст.) [7]. Перша письмова згадка про «Дядька Сема» як синонім уряду США з'явилася у підписі до карикатури навесні 1813 р. Найперша відома літографія, що зображує його, «Дядько Сем у небезпеці», датована 1832 р. [7]. З 1830-х до 1861 р. Дядько Сем і Брат Джонатан часто використовувалися американськими карикатуристами взаємозамінно [11].

Томас Наст, якого широко визнають «найвидатнішим американським журналістом-ілюстратором», відіграв вирішальну роль у формуванні рис характеру та зовнішнього вигляду Дядька Сема від початку 1870х рр. [11]. Джеймс Монтгомері Флег створив найвідоміше та найтриваліше зображення «Дядька Сема» під час Першої світової війни: культовий плакат «I Want YOU for U.S. Army» («Я потребую ТЕБЕ для армії США») [9]. Дядько Сем був офіційно прийнятий як національний символ США у 1950 р. [7]. Розвиток дешевших та простіших технологій друку сприяв поширенню образотворчих матеріалів, як-то політичні карикатури. Це збільшення охоплення медіа, у свою чергу, сприяло здатності впливових карикатуристів, таких як Наст, «закріпити» риси характеру та зовнішній вигляд Дядька Сема. Масове виробництво плаката «I Want YOU» (понад 4 млн примірників) ще більше закріпило його культовий статус, демонструючи прямий зв'язок між медійним поширенням та символічною силою [8]. Траєкторія розвитку образу Дядька Сема демонструє, що національні символи не просто народжуються, а активно конструюються, вдосконалюються та поширюються через складну взаємодію народної культури, художніх інновацій та політичної необхідності. Цей процес особливо виражений у періоди національного зростання, конфліктів та формування ідентичності, підкреслюючи, як символи слугують динамічними інструментами для колективного саморозуміння та зовнішньої проєкції.

Академічні дослідження представляють Дядька Сема як «до-нарративного персонажа» або «фігуру без історії», що означає, що його основна ідентичність не прив'язана до конкретного вигаданого нарративного всесвіту, а скоріше до впізнаваної іконографії та набору загальних асоціацій [11].

Прикметною рисою образу Дядька Сема є те, що він може нести діаметрально протилежний пафос: бути як урочистим патріотичним плакатним символом, так і карикатурою; використовуватись як самими американцями, так і політичними та ідеологічними супротивниками США, і відповідно бути або позитивним персонажем, або одним із типізованих «образів ворога».

Саме в останній зі згаданих ролей Дядько Сем став об'єктом сатири в медійному просторі СРСР, зокрема у часи Холодної війни. З огляду на особливості жанру карикатури – спрощення і узагальнення, перебільшення характерних рис персонажа, його стереотипізацію заради впізнаваності – образ Дядька Сема був вельми придатним для функціонування в цьому жанрі. Крім того, можна висунути гіпотезу, що оскільки образ був уже усталеним, не існувало гострої потреби його «винайдення наново» або конструювання «з нуля» – як це доводилося робити радянській пропаганді щодо образу «українських буржуазних націоналістів», дослідженого нами у попередніх статтях [3; 4].

Український радянський гумористично-сатиричний журнал «Перець» і його тематика в різних аспектах та історичних періодах неодноразово ставали об'єктом соціально-комунікаційних та історичних досліджень сучасних українських науковців [1–6]. Розглянуто формування і функціонування у публікаціях «Перця» різноманітних «образів ворога» в контексті радянської комуністичної ідеології та інформаційно-смыслового виміру Холодної війни, як-то «українські буржуазні націоналісти» [3; 4], релігія як соціальний інститут та її представники [1], США та Велика Британія загалом [6]. Проте висвітлення конкретного образу «Дядька Сема» на рівні візуального, а саме в карикатурах «Перця», видається недослідженим аспектом теми і є актуальною проблемою, що потребує уваги дослідників і становить наукову новизну.

Метою статті є визначення основних ознак і особливостей застосування образу «Дядька Сема» в карикатурах українського радянського гумористично-сатиричного журналу «Перець» (1947–1953 рр.).

Об'єкт дослідження – журнал «Перець» періоду 1947–1953 рр., а *предмет* – карикатури з використанням образу Дядька Сема у контенті видання.

Відповідно до мети сформульовано такі *завдання*: визначити і проаналізувати загальну кількість матеріалів і їх розподіл по роках, місяцях і номерах річного циклу, створити інфографіку; визначити, квантифікувати та інтерпретувати основні візуальні маркери образу Дядька Сема в карикатурах журналу «Перець»; визначити аспекти теми, що заслуговують на подальше дослідження.

Наукова новизна роботи полягає у висвітленні раніше недосліджених аспектів образу «Дядька Сема» з використанням кількісних методів і фокусом на візуальний контент, а саме на матеріалі карикатур журналу «Перець».

Методологія дослідження заснована на використанні у попередніх статтях щодо аналізу візуальних маркерів образу «українських буржуазних націоналістів» у карикатурах журналу «Перець» [3, с. 101; 4, с. 103]. Використано методи спостереження, контент-аналізу, узагальнення, порівняння, квантифікації, візуалізації даних.

Джерельна база включає загалом 168 чисел журналу «Перець» (по 24 номери щорічно за 1947–1953 рр.). Вибір такого часового відтинку обумовлений, по-перше, єдністю специфіки епохи, яку можна охарактеризувати як період пізнього сталінізму і початковий етап Холодної війни; по-друге, значною кількістю і частотою карикатур на Дядька Сема на сторінках «Перця», через що хронологічні рамки можна обмежити без шкоди для загальної репрезентативності; по-третє, важливістю приділення уваги початковим стадіям розвитку феномена задля кращого розуміння його генези в подальші періоди.

Методом спостереження виявлено матеріали з візуальним образом Дядька Сема, інформацію занесено в електронну таблицю: рядки – окремі матеріали (спостереження), стовпці (поля) – рік, номер, окремі візуальні ознаки-маркери методом квантифікації (присутній – «1», відсутній – «0»). Розгляду підлягали як самостійні матеріали у жанрі карикатури, так і ілюстрації до текстових матеріалів; у такому разі кілька карикатур-ілюстрацій до одного матеріалу вважали одним матеріалом, і візуальні маркери наявних на них персонажів записували в один рядок таблиці. У подальшому завдяки обробці масиву даних методом контент-аналізу встановлено абсолютні та відносні показники входжень того чи іншого візуального маркера в загальний масив, визначено розподіл тих чи інших ознак по роках і по номерах річного циклу, здійснено спробу дослідити їх динаміку та еволюцію і сформулювати результати методами порівняння, узагальнення, візуалізації даних.

Результати й обговорення. Візуальні матеріали з використанням образу Дядька Сема (надалі ДС) виявились вельми поширеними на шпальтах «Перцю» досліджуваного періоду (1947–1953 рр.). За результатами спостережень їх загальна кількість у масиві склала 133. Розподіл цих матеріалів по роках видання журналу представлено на Рис. 1. Для порівняння: досліджений у наших попередніх статтях [3; 4] образ «українських буржуазних націоналістів» трапляється у 179 візуальних матеріалах за весь період 1941–1991 рр. (де-факто до 1987 р.) у масиві з 1091 числа журналу.

Як видно з діаграми, пік популярності образу ДС в карикатурах припадає на 1952 р., розпал Корейської війни, першого «гарячого» локального конфлікту в межах Холодної війни між східним і західним блоками. У наступному 1953 р. частота пропагандистських атак на образ ДС знижується. Імовірно це можна пояснити смертю Сталіна, подальшим завершенням бойових дій у Кореї і пошуками нових шляхів «мирного співіснування» СРСР із Заходом. У період березня-грудня 1953 р. «Перець» приділяє відносно більшу увагу сатирі на внутрішні проблеми, хоча насичені пропагандою матеріали з міжнародної політики традиційно зберігаються.

Також можна відстежити динаміку співвідношення умовно «класичного» образу ДС, заснованого на усталених американських прототипах і максимально наближеного до них, та «некласичного», що може відходити від усталеного канону, видозмінюватись і трансформуватись. У такому разі все одно залишається якась деталь або деталі, що дають змогу зчитати персонажа саме як ДС, на кшталт впізнаваного капелюха-

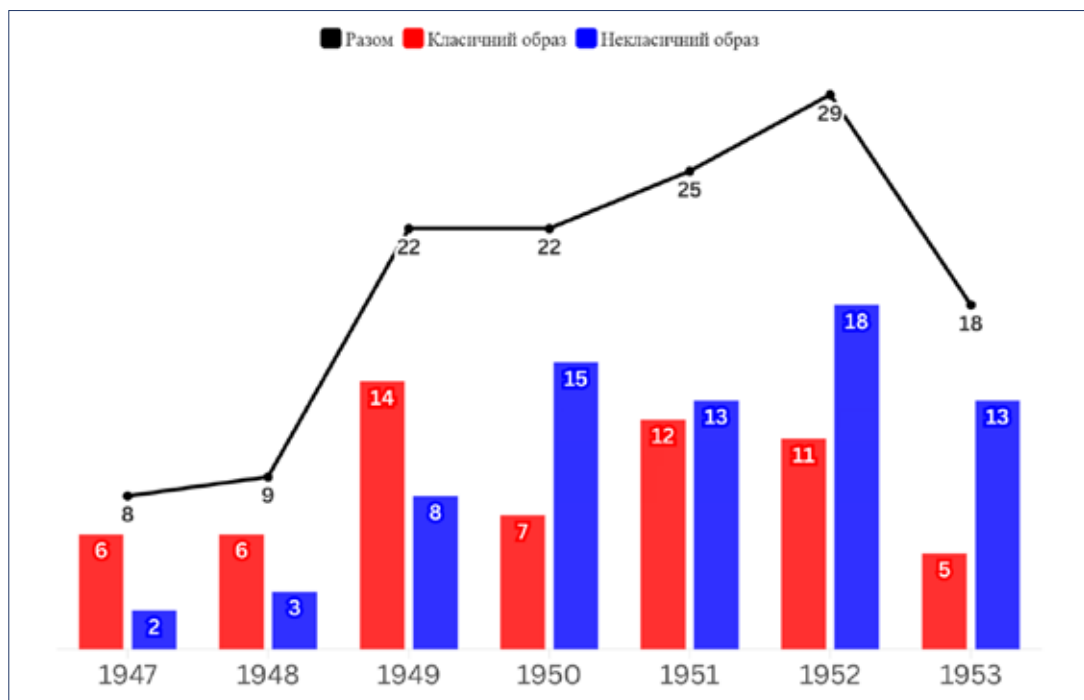

Рис. 1. Розподіл візуальних матеріалів про «Дядька Сема» у класичних і некласичних образах в журналі «Перець» по роках

циліндра, краватки в кольорах прапору США або іншої деталі одягу в цих кольорах, або характерних загострених рис обличчя, орлиного носа тощо. З часом частка «некласичних» інтерпретацій образу ДС збільшується і починає переважати. Певно, автори розраховували на те, що цей візуальний образ вже був добре знайомий аудиторії і з ним вже можна було експериментувати. Зокрема, з певного моменту ДС (або зовнішньо і функціонально дуже подібний до нього персонаж) з'являється вже не у старомодному костюмі XIX ст., а у сучасній на той момент американській військовій формі.

У поодиноких випадках образ ДС може зазнавати візуальної дегуманізації – бути представленим у образі певної тварини (грифа-стервятника, змії, лисиці, вовка, тигра, мавпи, комахи, свині), проте зберігає свій циліндр або якусь деталь одягу, в якій зчитується візерунок американського прапору – зірки і смуги.

Окрема доволі поширена варіація образу (22 приклади, 16,5% матеріалів) – присутність ДС на зображенні у вигляді однієї лише великої руки, що взаємодіє з іншими персонажами, які також є образами ворогів радянської влади, – наприклад, дає їм гроші. При цьому колір і візерунок на рукаві чи манжеті, запонки з символом долара «\$» ідентифікують персонажа як ДС або якийсь його аналог, що може бути з ним ототожненим.

Окрім власних матеріалів, редакція «Перця» в досліджуваній період іноді розміщувала в журналі передруки карикатур із видань країн «народної демократії»: Польської народної республіки, Чехословаччини, Угорщини, Румунії, Болгарії, Східної Німеччини (Німецької демократичної республіки). Серед карикатур із зображенням ДС таких передруків у дослідженому масиві налічується 14 (10,5% всіх матеріалів).

Розподіл кількості матеріалів з ДС за номерами річного циклу (Рис. 2) за всі роки дослідженого періоду (а журнал тоді виходив двічі на місяць і мав 24 числа на рік) виявив максимуми на першому та останньому номерах у році. Питання, чи є прогалина на №7 випадковою чи закономірною, потребує подальшого вивчення, зокрема

шляхом розширення хронологічних меж і залучення матеріалів з інших періодів для порівняння.

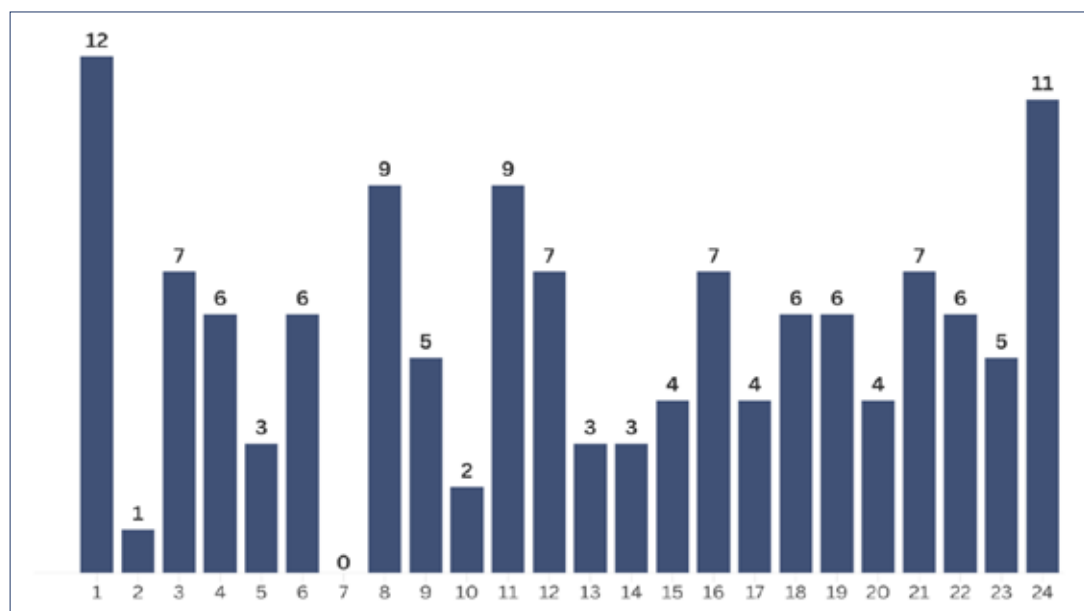

Рис. 2. Розподіл візуальних матеріалів про «Дядька Сема» по номерах річного циклу

Проте узагальнене представлення матеріалів не по номерах, а по місяцях (Рис. 3) виявляє ще один максимум у червні місяці – просто матеріали були рівномірніше розподілені між номерами.

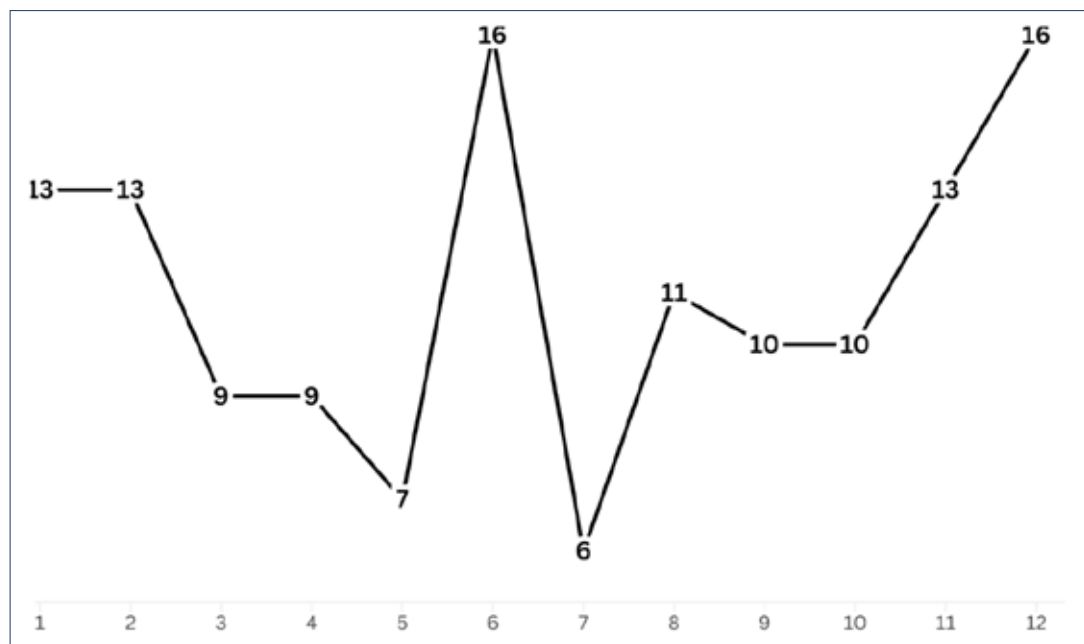

Рис. 3. Розподіл візуальних матеріалів про «Дядька Сема» по місяцях

Візуальні маркери персонажа ДС в карикатурах «Перця» було впорядковано у Табл. 1 у порядку від поширеніших до рідкісніших. Типові для класичного образу ДС

ознаки входять у «топ-10» найпоширеніших візуальних маркерів, і у таблиці виділені зірочками (*).

Таблиця 1.
Візуальні маркери образу «Дядька Сема»
у карикатурах журналу «Перець» 1946–1953 рр.

№ з/п	Візуальний маркер	Кількість входжень	% від загальної кількості
1	Циліндр (загалом)*	86	64,7
2	Фрак*	77	57,9
3	Циліндр у кольорах і візерунках американського прапору – смугастий або з зірками*	63	47,4
4	Цапина борідка*	61	45,9
5	Худорлява статура, високий зріст, гострі риси обличчя*	61	45,9
6	Окуляри	48	36,1
7	Смугасті штани*	45	33,8
8	Долар (символ)	45	33,8
9	З Джоном Булем (персоніфікацією Великої Британії)	31	23,3
10	Долари, гроші	28	21,1
11	Товстий	24	18,0
12	Лише рука в кадрі	22	16,5
13	Зброя (різноманітна)	16	12,0
14	Сигара / люлька	14	10,5
15	Бомба, зокрема атомна	14	10,5
16	Бактеріологічна зброя	9	6,8
17	Військова форма	7	5,3
18	Темні окуляри	6	4,5
19	Як ляльковод або жонглер	6	4,5
20	Свастика	5	3,8
21	З британським левом	5	3,8
22	З нафтою	5	3,8
23	Дубинка	4	3,0
24	Сокира	4	3,0
25	З «українськими буржуазними націоналістами»	4	3,0
26	Мікрофон радіо	3	2,3

Деякі зі спостережуваних візуальних маркерів потребують окремих коментарів та інтерпретацій. Зокрема, в карикатурах «Перця» ДС, навіть у «класичній» версії, дуже часто зображується в окулярах (48 входжень, 36,1%). Можливо, це вплив зовнішності тодішнього президента США Гаррі Трумена, який також фігурує на деяких карикатурах, але не входить до предмету нашого дослідження. Темні окуляри трапляються рідше (6 входжень, 4,5%), головно разом із військовою формою (7 входжень, 5,3%), і створюють зловісний образ ворога – «палія війни» за поширеною пропагандистською формулою того часу.

У 24 випадках (18%) ДС на противагу своєму класичному образу зображений товстуном – напевно, це наслідок асоціації та змішання з типовим карикатурним

образом «капіталіста» і «буржуя», який стереотипно володіє саме такою статуєю і також носить фрак і циліндр – щоправда, чорні, а не синьо-біло-червоні та зірково-смуґасті, як у класичного ДС.

Тема інших персонажів, із якими взаємодіє ДС у карикатурах «Перця», заслуговує на окреме дослідження. Попередньо ж можна зауважити, що його найпоширенішим супутником у досліджуваній період виявився Джон Буль – уособлення Великої Британії, знаковий персонаж, подібно до ДС, відомий з карикатур та плакатів ще з ХІХ ст. Виразний контраст зовнішності цих двох персонажів робить їх цікавим дуєтом із комічним потенціалом для гумористично-сатиричних зображень: один високий і худорлявий, інший – товстий і приземкуватий, один із сивою борідкою, інший з рудими бакенбардами, один у синьому фракі, інший у червоному рединготі, в одного циліндр високий, в іншого низький тощо (див. також [6]). До цього додається також низка історичних і геополітичних сенсів, де переплетено мотиви союзництва і суперництва, тобто персонажі є «заклятими друзями».

На цих конфліктах і суперечностях і грає сатира «Перця», не хеґтуючи можливість посміятися з невдахи Джона Буля і занепаду могутності Британської імперії на користь США після Другої світової війни. В сюжетах карикатур ДС б'ється з Джоном Булем на палицях (1952, №1, с.2); душить (1953, №12, с. 8); грабує, а потім повертає його ж монетку як допомогу (1952, №23, с.12); перетворює на свого лакея (1952, № 1, с.5); впольовує його (або ж британського лева як його замітник) як мисливець (напр., 1952, №22, с.9), обманює його як лисиця ворону у сюжеті байки (1952, №11, с.10), а здобиччю виявляється не сир, а іранська нафта; відбирає ту саму нафту силою, викинувши Джона з кабіни нафтовоза (1952, №18, с.7); з'їдає його, будучи у вовчій (1953, №8, с.7) або й людській подобі (1953, №24, с.4), тощо.

З персонажами «українських буржуазних націоналістів» ДС у досліджуваній період перетинається не надто часто (4 випадки, 3%), так само як не має великого поширення сюжет про «ворожі голоси», уособлені мікрофоном «Голосу Америки» або «Радіо Свобода» (3 випадки, 2,3%). Виходячи з результатів нашого дослідження образу «українських буржуазних націоналістів» у «Перці» [3], можна передбачити, що на інших хронологічних відрізках відбуватиметься зростання популярності цих мотивів, і в подальшому дослідити це питання з нової перспективи.

Цікавою деталлю карикатур на ДС у досліджуваній період виявляється мотив біологічної (бактеріологічної) зброї (шприці, пробірки, колби з чумою, холерою, тифом тощо), яку він нібито розробляє. Ці епізоди резонують із сучасними російськими наративами інформаційно-сислової війни про «американські біолабораторії» в Україні, загадкова діяльність яких, за однією з версій пропаганди, нібито змусила Кремль розпочати повномасштабне вторгнення в Україну, щоб урятувати російський народ від «етнічно-селективної» вірусної зброї. Так чи інакше, мотив біологічної зброї ДС становить перспективну тему окремого дослідження.

Висновки та перспективи. Образ «Дядька Сема» у карикатурах журналу «Перець» виявився настільки поширеним, що лише за досліджуваній період (7 років початкового періоду Холодної війни) трапляється в журналі 133 рази. Для порівняння: досліджений у наших попередніх статтях образ «українських буржуазних націоналістів» трапляється у 179 візуальних матеріалах «Перця», але за набагато довший період 1941–1991 (де-факто до 1987) рр., а джерельна база дослідження складала 1091 число журналу проти 168 чисел за 1947–1953 рр. у цій статті. Дослідження розвитку образу «Дядька Сема» в «Перці» у подальші періоди є логічним і перспективним напрямком продовження роботи.

Проведений аналіз показав, що максимум появи образу «Дядька Сема» в карикатурах на цьому хронологічному відрізку припадає на 1952 р., розпал Корейської війни, а у 1953 р. починається спад після смерті Сталіна.

10,5% досліджених карикатур на «Дядька Сема» у «Перці» за період 1947–1953 рр. виявилися передруками з сатиричної преси країн соціалістичного блоку.

Розподіл матеріалів по місяцях виявляє максимуми у грудні-січні та червні. Для кращої інтерпретації цієї картини варто розширити хронологічні рамки джерельної бази.

Проаналізовано візуальні маркери персонажа. Образ «Дядька Сема» представлений у «Перці» як у класичному, так і некласичному (трансформованому) вигляді. Гіпотезу дослідження підтверджено: існування усталеного візуального канону образу «Дядька Сема» робило його впізнаваним і знімало потребу його «винайдення наново» або конструювання «з нуля». Проте з часом частка «некласичних» інтерпретацій образу збільшується і починає переважати. Такі експерименти могли стати можливими у випадку, коли сформований базовий образ уже був добре знайомим аудиторії.

У 18% випадків «Дядько Сем» на противагу своєму класичному образу зображений товстуном – можливо як наслідок змішання з типовим карикатурним образом «капіталіста» і «буржуя». Також у версії «Перця» він часто носить окуляри, що, можливо, є впливом зовнішності президента США Гаррі Трумена.

Тема супутників персонажа «Дядька Сема» у карикатурах «Перця» заслуговує на окреме дослідження. Попередньо можна зауважити, що його найпоширенішим супутником у ранній період Холодної війни є Джон Буль – уособлення Великої Британії.

У карикатурах виявлено експлуатацію теми «біологічної зброї», співзвучну сучасним російським наративам інформаційно-сміслової війни. Ця тема також заслуговує на розвиток в окремому дослідженні.

1. Гела О. Антирелігійна пропаганда на сторінках журналу «Перець» в 1953–1964 рр.: до-свід використання баз даних. *Historians*. 26.05.2016. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1906-hela-o-m-antirelihiina-propahanda-na-storinkakh-zhurnalu-perets-v-1953-1964-rr-dosvid-vykorystannia-baz-danykh> (дата звернення: 30.06.2025)
2. Єремєєва К. «Перчити і приперчувати!»: Завдання радянських сатиричних видань (на прикладі журналу «Перець»). *Український історичний журнал*. 2018. № 1. С. 126–140.
3. Родигін К. Конструювання візуального образу «українського буржуазного націоналіста» в карикатурах журналу «Перець» (1941–1991). *Образ*. 2021. Вип. 1 (35). С. 101–113.
4. Родигін К. «Українські націоналісти» в карикатурах журналу «Перець» у вимірі контекстів і персоналій (1941–1991 рр.). *Образ*. 2022. Вип. 3 (40). С. 74–83.
5. Собокар І. І. Український журнал «Перець» у парадигмі сатиричної публіцистики. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Соціальні комунікації»*. 2017. Вип. 17. С. 109–115.
6. Яковлев А. Образи США та Великої Британії на шпальтах сатиричного журналу «Перець» у перші роки Холодної війни. *Схід*. 2017. № 5 (151). С. 60–64.
7. Britannica. Uncle Sam. *Britannica*. (n.d.). URL: <https://www.britannica.com/topic/Uncle-Sam> (дата звернення 30.06.2025)
8. Capozzola C. Uncle Sam Wants You: World War I and the Making of the Modern American Citizen. New York; Oxford: Oxford University Press, 2008. 334 p.
9. James Montgomery Flagg's "I Want YOU for U.S. Army" Poster. *Library of Congress*. (n.d.). URL: <https://www.loc.gov/item/2002718900/> (дата звернення 30.06.2025)
10. Matthews A. Uncle Sam. Reprinted from the Proceedings of the American Antiquarian Society Volume XIX. Worchester, Massachusetts: The Davis Press, 1908. P. 21–65. URL: <https://archive.org/details/unclesamoomatt/mode/2up> (дата звернення 30.06.2025)
11. Wilde L.R.A., Denson S. Who is Uncle Sam? 19th Century Pre-Narrative Figures and the Emergence of Transmedia Character Culture. *Narrative*. 2022. Volume 30, Number 2. P. 152–168.
12. Youvan D.C. Uncle Sam Wants Hegemony: A Critical Analysis of U.S. Foreign Policy Through the Lens of Power, Control, and Influence. *ResearchGate*. January 3, 2025. URL: <https://surl.lu/tspzbw> (дата звернення 30.06.2025)

UDC: [070:487+741.5]:[94(477)+94(73)]«1947/1953»

THE VISUAL IMAGE OF «UNCLE SAM» IN THE CARTOONS OF THE «PERETS» MAGAZINE (1947–1953)

Rodyhin Kostiantyn¹, PhD (Philosophy), Associate Professor,

ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-2948-5393>;

Lavrych Heorhii, Master of Journalism.

Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

¹ Corresponding author Rodyhin K., e-mail: k.rodygin@donnu.edu.ua

Article received by the editorial office on 07/02/2025

Submitted after editing on 09/07/2025

Recommended for publication on 11/06/2025

Citation: Rodyhin, K. & Lavrych, H. (2025). *The Visual Image Of «Uncle Sam» in the Cartoons of the «Perets» Magazine (1947–1953)*. *Obraz*, 3 (49), 94–104. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3\(49\)-94-104](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3(49)-94-104)

Introduction. The article conducts a study of the “Uncle Sam” visual image in the cartoons of the Soviet Ukrainian satirical magazine “Perets” (“The Pepper”) of 1947–1953. The background of this character and its adaptation in Soviet Ukrainian satire of the early Cold War era are examined.

Relevance of the study. The informational and semantic aspect of the current Russian-Ukrainian war is not limited to the confrontation of the national historical myths of the two countries. Still, it lends new relevance to a more complex web of memes and clichés from the WW2 and Cold War eras, which are reproduced or reinterpreted in the modern media space. The article aims to define the main features and uses of the “Uncle Sam” image in the cartoons of the “Perets” magazine.

The research methodology includes observation, content analysis, generalization, comparison, quantification, and data visualization. The source database comprises a total of 168 issues of the “Perets” magazine.

Results. It has been found that during the examined period, the maximum presence of “Uncle Sam” in cartoons was in 1952, the height of the Korean War; in 1953, the decline began after Stalin’s death. The visual markers of the character were identified. The existence of an established visual canon of the image of “Uncle Sam” made it recognizable and its “reinvention” unnecessary. Over time, non-classical interpretations of the image rose. Such experiments could become possible if the established image was already known to the audience. The most common companion to “Uncle Sam” in the “Perets” cartoons of the early Cold War era is “John Bull”, a personification of Great Britain. The cartoons reveal the exploitation of the topic of “biological weapons”, consonant with modern Russian narratives of information and semantic warfare.

Conclusion. The work highlights previously unexplored aspects of “Uncle Sam” image using quantitative methods and focusing on visual content, namely on the “Perets” cartoons. The data obtained and the results of analysis are important from the perspective of studying the functioning of visual symbols-representatives of countries, states and communities in the information and semantic warfare.

Keywords: “Perets” magazine, *The Pepper*, cartoon, image of an enemy, propaganda, USSR, USA, Uncle Sam, Cold War.

1. Hela. O. (2016). Antyrelihiina propahanda na storinkakh zhurnalu «Perets» v 1953–1964 rr.: dosvid vykorystannia baz danykh. *Historians*. May 26. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1906-hela-o-m-antyrelihiina-propahanda-na-storinkakh-zhurnalu-perets-v-1953-1964-rr-dosvid-vykorystannia-baz-danykh> (accessed on 30.06.2025)

2. Yermieieva, K. (2018). «Perchyty i pryperchuvaty!»: Zavdannia radianskykh satyrychnykh vydan (na prykladi zhurnalu «Perets»). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 1, 126–140.

3. Rodyhin, K. (2021). Konstruiuvannia vizualnoho obrazu «Ukrainskoho burzhuaznoho natsionalista» v karykaturakh zhurnalu «Perets» (1941–1991), *Obraz*, 1 (35), 101–113.

4. Rodyhin, K. (2022), «Ukrainski natsionalisty» v karykaturakh zhurnalu «Perets» u vymiri kontekstiv i personalii (1941–1991 rr.), *Obraz*, 3 (40), 74–83.
5. Sobokar, I. (2017). Ukrainskyi zhurnal «Perets» u paradyhmi satyrychnoi publitsystyky. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya «Sotsialni komunikatsii»*, 17, 109–115.
6. Yakovliev, A. (2017) Obrazy SShA ta Velykoi Brytanii na shpaltakh satyrychnoho zhurnalu «Perets» u pershi roky Kholodnoi viiny. *Skhid*, 5 (151), 60–64.
7. Britannica (n.d.). Uncle Sam. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/Uncle-Sam> (accessed on 30.06.2025)
8. Capozzola, C. (2008). *Uncle Sam Wants You: World War I and the Making of the Modern American Citizen*. Oxford University Press.
9. Library of Congress (n.d.). James Montgomery Flagg's "I Want YOU for U.S. Army" Poster. *Library of Congress*. URL: <https://www.loc.gov/item/2002718900/> (accessed on 30.06.2025)
10. Matthews, A. (1908). Uncle Sam. Reprinted from the *Proceedings of the American Antiquarian Society Volume XIX*. Worcester, Massachusetts: The Davis Press, pp. 21–65. URL: <https://archive.org/details/unclesamoomatt/mode/2up> (accessed on 30.06.2025)
11. Wilde, L. R. A., & Denson, S. (2022). Who is Uncle Sam? 19th Century Pre-Narrative Figures and the Emergence of Transmedia Character Culture. *Narrative*, Volume 30, Number 2, May 2022, pp. 152–168.
12. Youvan, D. C. (2025). Uncle Sam Wants Hegemony: A Critical Analysis of U.S. Foreign Policy Through the Lens of Power, Control, and Influence. *ResearchGate*. January 3. URL: <https://surl.lu/tspzbw> (accessed on 30.06.2025)